

Editörden...

Sevgili Okurlarımız,

Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisinin 2024 yılının üçüncü sayısı olan Eylül, 25. Cilt, 3. Sayısı ile yeniden karşınızdayız. Her zaman olduğu gibi, öncelikle dergimize katkı sağlayan yazarlarımıza, hakemlerimize, okurlarımıza, Akademik Danışma Kurulumuza ve Editörler Kurulumuza sizlerin huzurunda teşekkür ediyorum. Editörler Kurulu olarak dergimizi niceliksel ve niteliksel olarak daha üst seviyelere taşımak için yoğun çaba sarf ettiğimizi sizlere bildirmek isterim. Bu sayımızda yer alan makaleleri tanıtmaya geçmeden önce teknik sorumlu olarak aramıza katılan Kastamonu Üniversitesinden Araş. Gör. Eylül AKAR'a hoş geldiniz diyerek çalışmalarında başarılar diliyorum.

Dergimizin bu sayısında altı araştırma makale yer almaktadır. Bu çalışmaları kısaca sizlerle paylaşmak istiyorum. Bu sayımızda yayımlanan ilk makale *Akın GÖNEN* ve *Yahya ÇIKILI* tarafından yürütülen “*Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Öğrencilere Kendini Yönetme Öğretiminin Kendini Yönetme, Etkinlikle İlgilenme ve Etkinliği Tamamlama Becerileri Üzerine Etkililiği*” adlı çalışmadır. Bu çalışmada kendini yönetme (KY) öğretiminin otizm spektrum bozukluğu (OSB) olan öğrencilerin kendini yönetme stratejilerini (KYS) kazanması ve sürdürmesi üzerine olan etkisi incelenmiştir. Öğrencilerin stratejileri kullanarak etkinlikle ilgilenme ve etkinliği tamamlama davranışlarını kazanmaları ve sürdürmeleri, kullanılan stratejileri ve hedef davranışları farklı kişilere/ortamlara ne düzeyde genellediğinin belirlenmesi de amaçlanmıştır. Ayrıca sosyal geçerlik verilerinin toplanması amacıyla öğrenci annelerinin ve öğretmenlerinin görüşleri alınmıştır. Araştırma, tek denekli araştırma modellerinden katılımcılar arası yoklama evreli çoklu yoklama modeli kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın katılımcıları, OSB tanısı olan ve 10-12 yaşları arasındaki üç öğrencidir. Araştırma bulguları, KY öğretiminin OSB olan öğrencilerin KYS'yi kazanmasında etkili olduğunu ve stratejileri kullanan öğrencilerin uygulamadan sonra da stratejileri kullanmayı sürdürdüklerini göstermiştir. Ayrıca kendine ön uyarı verme, kendini izleme, kendini değerlendirme ve kendini pekiştirmeden oluşan KYS'yi kullanan öğrencilerin etkinlikle ilgilenme ve etkinliği tamamlama düzeylerinde artış olduğu, kazanımları uygulamadan sonra da sürdürdüğü, farklı kişi ve ortamlara genellediği belirlenmiştir. Katılımcıların annelerinden ve öğretmenlerinden toplanılan sosyal geçerlik bulguları, KYS'nin kullanılması ve etkileri hakkında olumlu olduğunu göstermiştir.

“*Okul Öncesi Öğretmenlerinin Üstün Yetenek Potansiyeline İlişkin Alguları*” adlı ikinci makale *Hacer Elif DAĞLIOĞLU* ve *Özlem ÇEREZCİ* tarafından kaleme alınmıştır. Bu araştırma okul öncesi öğretmenlerinin üstün yeteneklilik konusunda eğitim almadan önce ve sonra bu konudaki algılarını incelemek amacıyla yürütülmüştür. Çalışma nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması deseninde kurgulanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu Çorum İl merkezinde bulunan resmi okul öncesi kurum ve ilköğretim okulu anasınıflarında çalışan gönüllü toplam 171 öğretmen oluşturmuştur. Araştırmada bilgi formu, beyin fırtınası ve resim tekniği kullanılarak veriler toplanmıştır. Elde edilen veriler tümevarımsal içerik analizi kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırmada veriler kategorize edilirken belirtilen ifadeler araştırmacılar tarafından en az üç kez incelenerek ayrı ayrı kodlanmış ve oluşturulan kod ve kategoriler üç uzman tarafından incelenerek son hali verilmiştir. Okul öncesi öğretmenlerinin üstün yetenekliliğe ilişkin olarak gerek eğitim almadan önce gerekse sonrasında bu çocukların daha çok bilişsel gelişim özelliklerini dikkate aldıkları bununla birlikte eğitim aldıktan sonra eğitim almadan öncekine göre daha fazla sayıda ve çeşitte kodlama yaptıkları ortaya çıkmıştır. Ayrıca üstün yeteneklilik konusunda bilgilendirilmeden önce bu çocukların öğretmeni zorlayabilecek özelliklerini daha çok ifade ettikleri belirlenmiştir. Okul öncesi öğretmenleri üstün yeteneklilik konusunda bilgilendirildikten sonra öncesine nazaran bu çocukların temel olarak bilişsel, dil, sosyal duygusal gelişimleri ile genel gelişimsel özellikleri konusunda oldukça bilgi sahibi oldukları ve bu bağlamda öğretmenlerin üstün yetenekli çocukların zorlayıcı özelliklerine ilişkin görüşlerinin bilgilendirildikten sonra oldukça azaldığı ve öğretmenlerin üstün yetenekli çocukları tanımayla başladıkça zorlayıcı olabilecek özelliklerini kabullenmeye daha eğilimli oldukları ortaya çıkmıştır.

Üçüncü makale *Neşe KURT-DEMİRBAŞ* ve *Seda SEVGİLİ-KOÇAK* tarafından yürütülen “*Üstün Yetenekli Öğrencilerin Zorbalığa Seyirci Müdahale Becerilerinin Geliştirilmesi*” adlı çalışmadır. Bu çalışmada üstün yetenekli ortaokul öğrencilerinin zorbalığa seyirci müdahale becerilerinin geliştirilmesine yönelik çevrimiçi psikoeğitim programını uygulamak ve etkisini incelemek amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda mevcut araştırmada zorbalığa seyirci müdahale psikoeğitim programının (FASKU; fark etme, acil yorumlama, sorumluluğunu üstlenme, karar verme ve uygulama) zorbalığa seyirci olan üstün yetenekli ortaokul öğrencilerinin müdahale becerilerine etkisi incelenmiştir. Araştırma Bilim ve Sanat Merkezi'ne devam eden 5. ve 6. sınıf düzeyindeki üstün yetenekli öğrencilerle yürütülmüştür. Deney (11 öğrenci) ve kontrol (11 öğrenci) grubu olmak üzere 22 üstün yetenekli öğrenci ile çalışma grubu oluşturulmuştur. Araştırmada veriler Zorbalığa Seyirci Müdahale Ölçeği (ZSMÖ) ile elde edilmiştir. Araştırma kapsamında deney grubuna 6 oturumluk çevrimiçi psikoeğitim programı uygulanmış, kontrol grubuna ise herhangi bir çalışma yapılmamıştır. Araştırma deseni, deney ve kontrol gruplu (öntest, sontest ve izleme testi) yarı deneysel bir modeldir. Araştırmadan elde edilen bulgular, uygulanan psikoeğitim programının deney grubundaki üstün yetenekli öğrencilerin zorbalığa seyirci müdahale becerilerinde farklılaşma sağladığını ortaya koymuştur. Bu doğrultuda elde edilen bulgular değerlendirildiğinde programın uygulandığı deney grubundaki öğrencilerin zorbalığa seyirci müdahale becerisini geliştirmede etkili olduğunu ancak kontrol grubunun zorbalığa seyirci müdahale ölçeğinden aldıkları sontest puanları ile öntest puanları arasında anlamlı bir fark olmadığını göstermiştir.

“*Özel Gereksinimli Çocukların Kaynaştırılması: Okul Öncesi Öğretmenlerinin Disleksi Bilgisi ve Yeterlilik Faktörleri*” adını taşıyan dördüncü makale *Derya ATALAY* tarafından yürütülmüştür. Araştırma, okul öncesi

öğretmenlerinin özel gereksinimli çocukların kaynaştırılmasına yönelik yeterliklerini ve disleksi bilgi düzeylerini etkileyen faktörleri incelemek amacıyla yapılmıştır. Çalışma betimsel ve ilişkisel tarama modelinde tasarlanmıştır. Çalışma grubunu 350 okul öncesi öğretmeni oluşturmaktadır. Verilerin toplanmasında “Kişisel Bilgi Formu, Disleksi ile İlgili Bilgi ve İnanç Ölçeği ve Özel Gereksinimli Çocukların Kaynaştırılmasına Yönelik Öğretmen Yeterliği Ölçeği” kullanılmıştır. Analizlerde kişisel bilgilerin frekans ve yüzdeleri verilmiş, ölçek puanlarına ilişkin betimsel analizler yapılmış, iki ölçek puanı arasındaki ilişkinin belirlenmesinde Spearman Brown korelasyon katsayısı kullanılmıştır. Öğretmenlerin özel gereksinimli çocukların kaynaştırılmasına yönelik öğretmen yeterliği ölçeği puanları ile disleksi bilgi ve inanç ölçeği puanlarını etkileyen faktörlerin belirlenmesinde sınıflandırma analizlerinden CHAID analizi kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda, okul öncesi öğretmenlerinin disleksi bilgi, tanı, tedavi ve genel olarak bilgi düzeyleri arttıkça özel gereksinimli çocukların kaynaştırılmasına yönelik yasa, bilgi, algı ve genel olarak yeterlik düzeylerinin de arttığı görülmüştür. Okul öncesi öğretmenlerinin özel gereksinimli çocukların kaynaştırılmasına yönelik yeterliklerini etkileyen en önemli faktörler sırasıyla özel eğitim sertifikası olma durumu, öğrenme güçlüğü konusunda eğitim alma durumu, kurum türü ve cinsiyet olduğu görülmüştür. Öğrenme güçlüğü konusunda eğitim alıp özel eğitim sertifikası olan okul öncesi öğretmenlerinin özel gereksinimli çocukların kaynaştırılmasına yönelik yeterliği daha yüksek bulunmuştur.

Yakup BURAK ve İrem GİRGIN tarafından kaleme alınan beşinci makale “*Türkiye’deki Haber Ajanslarında Özel Gereksinimli Bireylerin Başarılarına Yönelik Yapılan Haberlerin İncelenmesi*” adını taşımaktadır. Bu çalışmada özel gereksinimli bireylere yönelik olumsuz tutumların ve düşünce yapılarının değiştirilmesi amacıyla özel gereksinimli bireylerin başarılarına yönelik Türkiye’de ulusal haber ajanslarında yayınlanmış olan haberlerin doküman analizi yöntemiyle incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi kullanılarak, Türkiye’de en fazla yayın ağına sahip Anadolu Ajansı, Demirören Haber Ajansı ve İhlas Haber Ajansı haber ajanslarından 2010-2022 yılları arasında yayınlanan ve özel gereksinimli bireylerin başarılarını konu alan haberler içerik analizi ile analiz edilmiş ve kategorilere ayrılarak detaylı bir şekilde incelenmiştir. Bu çalışmada Anadolu Ajansı’ndan 259, Demirören Haber Ajansı’ndan 311 ve İhlas Haber Ajansı’ndan 66 haber incelenmiştir. Haberler, haber ajansı, haber türü, yayınlandığı ülke, konu olan özel gereksinimli bireyin cinsiyeti, özel gereksinim türü, özel gereksinimli bireyi destekleyen kurum, özel gereksinimli bireyin başarı türü, özel gereksinimli bireylerin ilham kaynağı başlıklarında değerlendirilmiştir. Bulgulardan elde edilen sonuçlara göre, Türkiye’de ulusal haber ajanslarında özel gereksinimli bireylerin başarılarını konu alan oldukça fazla haberin yayınlandığı, bu başarıların eğitim, iş, sanat, spor ve sosyal sorumluluk kategorilerinde toplandığı, spor alanındaki başarılarla diğer alanlara göre daha fazla haberde yer verildiği tespit edilmiştir.

Bu sayıda yer alan altıncı makale olan “*İlkokul Dönemi Üstün Yetenekli Çocuklar İçin Aday Bildirim Ölçeği (İDABÖ) Geliştirme Çalışması*” adlı çalışma *Ahmet BİLDİREN, Nilgün KİRİŞÇİ, Sevinç Zeynep KAVRUK, Yıldız YILDIRIM, Özge BIKMAZ-BİLGİN ve Bahtiyar DİLDEĞMEZ* tarafından kaleme alınmıştır. Bu çalışmada üstün yetenekli ilkökul öğrencilerine yönelik öğretmen aday bildirim ölçeğinin geliştirilmesi amaçlanmıştır. Geliştirilen ölçeğin kuramsal temeli Renzulli’nin Üç Halka Kuramı’na dayandırılmıştır. Bu çalışma kapsamında ilkökul dönemindeki üstün yetenekli çocukları belirlemek amacıyla İlkokul Dönemi Üstün Yetenekli Çocuklar için Öğretmen Aday Bildirim Ölçeği (İDABÖ) geliştirilmiştir. Çalışma tarama modelinde betimsel bir araştırmadır. Çalışma 1’de, temel eksenler analizine dayalı açıklayıcı faktör analizi uygulanmıştır. Çalışma 2’de, güçlü maksimum olabilirlik kestirim yöntemi kullanılarak yapılan doğrulayıcı faktör analizi gerçekleştirilmiştir. Çalışma 3’te ise ölçeğin geçerliği test edilmiştir. Pilot çalışma 507 katılımcı ile 89 maddelik deneme formu kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Pilot uygulama aşamasından sonra ölçekte 50 madde kalmıştır. 225 katılımcıyla 50 maddelik ölçek için doğrulayıcı faktör analizi gerçekleştirilmiştir. Analiz sonucunda, ölçeğe ilişkin uyum indekslerinin mükemmel uyuma sahip olduğu belirlenmiş ve ölçeğin ikinci düzey üç faktörlü ve 27 maddeden oluşan yapısı doğrulanmıştır. Ölçeğin geçerliliğine ilişkin yapılan incelemede üstün yetenekli öğrenciler ile tipik gelişim gösteren öğrenciler karşılaştırılmış ve üstün yetenekli öğrenciler lehine istatistiksel olarak anlamlı fark elde edilmiştir. Ölçeğin güvenilirliğine ilişkin Cronbach’s α ve tabakalı Cronbach’s α , McDonald’s ω , bileşik güvenilirlik katsayıları ve çıkarılan ortalama varyans değerleri incelenmiştir. Ölçeğin tamamına ve alt boyutlarına ilişkin güvenilirlik katsayılarının tamamının .95 üzerinde olduğu belirlenmiştir. Bulgular doğrultusunda “İlkokul Dönemi Üstün Yetenekli Çocuklar İçin Aday Bildirim Ölçeği”nin, geçerli bir ölçme aracı olduğu ve üstün yetenekli çocukları tanılamada güvenilir puanlar vereceği ifade edilmiştir.

Sevgili Okurlarımız, dergimizin zamanında çıkması ve niteliğinin artırılması için yoğun çaba harcayan Editörler Kurulunda yer alan çalışma arkadaşlarıma sizlerin huzurunda bir kez daha çok teşekkür ediyorum. Siz değerli okurlarımıza, yazarlarımıza ve hakemlerimize destekleriniz ve katkılarınız için tekrar teşekkür ediyorum ve süreçteki desteklerinizi ve katkılarınızı sürdürmenizi rica ederek saygılarımı sunuyorum. 2024 yılının Aralık ayında yayımlanacak olan 25. Cildin dördüncü sayısında tekrar buluşmayı diliyorum...

Prof. Dr. Hatice BAKKALOĞLU